

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

© Revak Kitabevi, 2024

Tüm hakları Revak Kitabevi'ne aittir.

Sertifika No: 45588

Revak Kitabevi: 18

Halvetilik Serisi: 2

Bir Mısrî Şeyhinin Kaleminden Hazret-i Niyâzî-i Mısrî

Orijinal ismi: *Tuhfetü'l-Asrî fi Menâkibi'l-Mısrî*

Yazar: Mustafa Lûtfî Efendi

Yayına Hazırlayan: Aliye Uzunlar

Sayfa Düzeni: Revak Kitabevi

Kapak Tasarımı: Togay Kazım Ataç

ISBN: 978-605-63329-7-5

1. Baskı: Eylül, 2013

2. Baskı: Kasım, 2024

Baskı & Cilt: Uzunist Dijital Matbaa A.Ş.

Akçaburgaz Mah. 1584 Sk. No: 21 Esenyurt, İstanbul

Tel: 0212 945 48 42 E-mail: uzunistdijital@gmail.com

Matbaa Sertifika No: 68922

Besmele: "Bismillâhirrahmânirrahîm"

Seri Levhası: *Kelime-i Tevhîd*'in Halvetî tâcı formunda istifi.

<http://www.revakkitabevi.com>

Aziz Mahmut Hüdayi Mahallesi

Tepsi Fırını Sokak. Şifa Apt. 12/3 Üsküdar, İstanbul

Tel: 0216 342 47 97

E-mail: info@revakkitabevi.com

Bir Mısrî Şeyhinin Kaleminden
Hazret-i Niyâzî-i Mısrî

Mustafa Lûtfî Efendi

Yayına Hazırlayan
Aliye Uzunlar

Revak Kitabevi
İstanbul, 2024

İçindekiler

Takdim.....i

Hazret-i Niyâzî-i Mısrî

Müellifin Önsözü.....1

I. Hazret-i Pîr'in doğumu ve seyahatleri.....3

II. Hazret-i Pîr'in mürşidine kavuşması.....7

III. Hazret-i Pîr'in Uşak ve diğer beldelere gidişi....17

IV. Hazret-i Pîr'in Bursa'da dergâh inşâsı.....24

V. Rodos adasına sürgün.....32

VI. Limni adasına sürgün.....43

VII. Hazret-i Pîr'in Bursa'ya dönüşü.....50

VIII. İkinci kez Limni adasına sürgün.....58

IX. Hazret-i Pîr'in âhirete yolculuğu.....63

X. Hz. Pîr âsitânesinden güzerân eyleyen meşâyih....70

XI. Hazret-i Pîr'in halifeleri.....77

XII. Hz. Pîr'in silsilesine bağlı olanlardan bazıları....91

Takdim

Hazret-i Pîr Niyâzî-i Mısrî hakkında kaleme alınmış nadir eserlerden biri de, Mustafa Lûtfî (Lûtfullah) Efendi'nin *Tuhfetü'l-Asrî fi Menâkibi'l-Mısrî* adıyla 1891 (h.1309) senesinde Bursa'da yayınlamış olduğu menâkıbnâmedir. Eser, alışlagelmış menâkıbnâmelerden farklı olarak, Hazret-i Mısrî'nin hayatını kronolojik olarak anlatan, sonunda da halifelerinden bahseden, edebî dille yazılmış bir biyografi niteliğindedir. Lûtfî Efendi'nin bir Mısrî şeyhi olması ve Mısrî âsitânesinin son postnişîni Mehmed Şemseddîn Efendi'nin mürşidi olması, eseri daha da orijinal hâle getirmektedir.

1831 (h.1247) yılında Bursa'da dünyaya gelen Mustafa Lûtfî Efendi, çeşitli ilimleri tahsil ederek, pek çok memuriyette bulunur. Bursa Atinalı Dergâhu şeyhlerinden olup, postta bulunan kardeşinin oğlunun vefatı üzerine, 1871 (h.1288) tarihinde dergâhın hizmetlerini üstlenir. Hilâfet verdiği kimseler arasında, Limni'de Hazret-i Pîr'in türbedârı Şeyh Niyâzî Efendi, Bursa'da Seyyid Baba sülalesinden Şeyh Sabit Efendi, Nasûhî Dergâhu şeyhi Mustafa Evliyâ Efendi'nin oğulları İsmail ve İbrahim Efendiler, İnegöl'de yaşayan Bosna muhacirlerinden Ömer Efendi, oğlu Ali Rıza Efendi (Kaya Bey) ve Mehmed Şemseddin Efendi bulunmaktadır. Şemseddîn Efendi, 7 Mart 1889 (5 Recep 1306) tarihinde Lûtfî Efendi'ye intisap etmiş ve on sene kadar hizmetinde bulunduktan sonra hilafete nâil olmuştur. Birlikte gittikleri Limni ziyaretinden dönüşte Lûtfî Efendi şu beyitleri söyler:

*Bursa'dan kıldım şitâb Pîrim ziyâret itmeğë
Hakk nasîb itdi yüzüm sürmek mübârek pâyine*

*Lûtfî'yâ taksîm olunca bendegân-ı evliyâ
Ben de düşdüm Hazret-i Mısrî Niyâzî pâyine*

Aşağıdaki beyitleri de kendi eliyle birkaç levhaya yazıp, Limni'ye, Hazret-i Pîr'in âsitânesine ve kendi dergâhına asmıştır:

*Niyâz ü nâze Lûtfî âşikânın gülistânıdır
Bu tekye Hazret-i Mısrî Niyâzî âsitânıdır*

16 Kasım 1901 (3 Teşrîn-i Sânî 1317) tarihinde küçük oğlu Muhsin Efendi ile birlikte Hicaz'a giden Lûtfî Efendi, hastalığı sebebiyle Medine'ye varamadan Arafat'tan sonra Bursa'ya döner ve 30 Ekim 1903 (8 Şâban 1321) tarihinde Hakk'ın rahmetine kavuşur. Dergâhın bahçesinde, tevhidhâne kapısının solunda bulunan hanımının kabrinin yanına defnedilir. Kabir taşına yazılmasını vasiyet ettiği beyitler şöyledir:

*Geçmişim yetmiş yaşını çekmişim dünyâdan el
Ayak altında bu cismim hâk ile yeksân olur*

*Zâîrîn-i hângâh idiip ziyâret kabrimi
Fâtihayla yâd idilsün rûhumuz şâdân olur*

*Abd-i âsî bâb-ı Mevlâ'da rızâ eyler talep
Râcî-i Lûtfî olan müsteveceb-i gufrân olur*

Âlim ve faziletli bir kimse olan Lûtfî Efendi, hat sanatında ve kitabette oldukça mâhir, sâkin mizaçlı, vakur, mütevazı, rind meşrep, israftan kaçınan, dervişâne giyinen, şöhrete rağbet etmeyen bir zâttır. Onun zamanında dergâhta Cuma namazı ve Ramazan’da teravîh namazı kıılır, pazar günleri de tarikat usulü icra edilerek zikirden sonra kendisinin nezaretinde fukaraya yemek verilir.¹

Hazret-i Pîr’in hayatını ve menkıbelerini yazmaya karar veren Lûtfî Efendi, İbrahim Râkım Efendi’nin (v. 1749 / h. 1163) *Vâkıât* adlı eserini esas alarak, on iki bölümden oluşan yeni bir menâkıbnâme kaleme alır. Hazret-i Mısırî’nin hayatı, günlük hayatında karşılaştığı meselelere verdiği tepkiler, meşrebi, karakteri ve halifeleri hakkında bilgilenmemizi sağlayan eser, beyitlerle süslenmiş anlatım tarzıyla okumayı daha da zevkli hâle getiriyor. Elbette Hazret-i Mısırî gibi ekmel bir zâtî kelimelerle anlatmak mümkün değildir. Lûtfî Efendi de bu hakikati göz önünde bulundurarak, ana hatlarıyla Hazret’in zâhirî hayatını ve bazı hatıralarını nakletmekle yetinmiş ve bizlere kendisini göremediğimiz bir gülün kokusunu ulaştırmaya gayret etmiştir. Bu nakiller dikkatle okunursa, hem dervişler hem de kâmil kimseler kendi hayatlarında karşılıklarını bulup teselli olabileceklerdir. Dolayısıyla eser, her mertebedeki aşk ve irfan yolcularına, kelimenin tam anlamıyla bir “tuhfe” yani hediyedir.

¹ M. Şemseddin, *Bursa Dergâhları, Yâdigâr-ı Şemsî I-II*, Haz. M. Kara, K. Atlansoy, (Bursa: Uludağ Yayınları, 1997), 255-259.

Lûtfî Efendi, pîrine o kadar âşıktır ki, bu aşk kitabın her kelimesinde kendisini göstermektedir. Hazret-i Mısırî'nin günlük hayatındaki herhangi bir olayı anlatırken dahi, o kadar heyecanlanmakta ve başkaları için basit kabul edilebilecek bir meseleyi öylesine edebî ve âşıkâne anlatmaktadır ki, gerek kitabın yazıldığı dönemde gerekse bugün, söz sanatlarıyla dolu söz konusu üslûbu anlamak hayli güçtür. Örneğin kitabın ilk satırları şöyle başlıyor: *“Emmâ ba'd, vârisü'l-ulûmi'd-dîniyye âlimü'l-fünûni'l-ledünniyye el-mürşidü'l-mücâhid bi-kemâli't-tasfiyyeti cismen ve rûhen el-müellifü't-tasnîfâtî'n-nefseti metûnen ve şürûhen kutbu'd-devân müfessirü'l-Kur'ân pîr-i âli-şân Sultân Muhammed el-Mısırî en-Niyâzî el-Halvetî kuddise sirruhu hazretlerinin seyr ü ahoâlini egerçi bundan mukaddem vak'a-nüvîsân nakş-sâz-ı sahîfe-i beyân buyurmuşlar...”* Eserin yayına hazırlanmasında, bu tür bir metnin birebir karşılığını vermenin mümkün olmaması nedeniyle, sadeleştirme yapılırken günümüz Türkçesine adaptasyon diyebileceğimiz bir yol izlenmiştir. Böylelikle hem müellifin esas gayesi olan Hazret-i Mısırî'nin tanıtılması fikrine sadık kalınmış hem de dilin imkânları nispetinde üslûp korunarak, eserden istifade edilebilmesine gayret edilmiştir. Bütün dikkat ve gayretlerimize rağmen olabilecek kusurlar için, Hazret-i Mısri'nin rûhaniyetine, müellif Lûtfî Efendi hazretlerinin müsamahasına sığınyor, okuyucularımızın da niyetimize nazar edeceklerini ümit ediyoruz.

قَلْبًا لَعَلَّ الْعَمَى
مَجْلِسُ النَّبِيِّانَا
بِلَا حَضْرَتِ سَلْطَا
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
فَلْيَرْوِجْهُ لَطْفًا سَلِيمًا

Hazret-i Niyâzî-i Mısrî

Müellifin Önsözü

Bismillâhirrahmânirrahîm

Hamd, velîlerini irşad makamıyla şereflendiren Allah'a; salât ve selâm, insanları irşad yoluna davet eden Hazret-i Muhammed'e, onun âline, evlâtlarına, hidayeti ve doğru yolu gösteren seçkin ashâbına olsun.

Dinî ilimlerin vârisi, ledünnî ilimlerin âlimi, maddî ve manevî kemâllerin kendisinde saflaştığı mücâhid mürşid, metin ve şerhleri itibâriyle büyük eserlerin müellifi, zamanın kutbu, Kur'ân müfessiri, şânı yüce pîr, Muhammed el-Mısırî en-Niyâzî el-Halvetî (*kuddise sırruhu*) hazretlerinin seyrini ve başından geçenleri, daha önce pek çok tarihçi kaleme almıştır. Ancak doğum tarihinden intikaline değin hazretin başından geçen türlü olayları derleyip, bir araya getirerek, sırasıyla yazmak fakîre nasip oldu. Bu kıymetli eser, Osmanoğulları'nın yüz akı, müslümanların halifesi, Sultan II. Abdülhamid hazretleri zamanında, hilafete atfedilen güzelliklerden biri olarak 24 Şubat 1891 (15 Recep 1308) tarihinde tamamlanmıştır. On iki bölümden oluşan eser, "*Tuhfetü'l-Asrî fî Menâkibi'l-Mısırî* (Hazret-i Mısırî hakkında bu devirde yazılmış bir hediye)" ismiyle haddimiz olmadan halkın nazarına arz edilmiştir. Yardım Allah'tandır. O'na tevekkül ettim, O'na dayandım.

Sana beyân edeyim sergüzeşt-i² Pîr'i ayân
Sımâh-ı³ cânını tut evliyâ menâkıbıdır

Cevâhir-i nevâdir⁴ ki yazdı Lûtfî bir bir
Kalem-i emîr-i debîrin⁵ hazîne kâtibidir

² *Sergüzeşt*: Macera, başından geçen olaylar.

³ *Sımâh*: Kulak.

⁴ *Cevâhir-i nevâdir*: Nâdir bulunan cevherler.

⁵ *Debîr*: Müsteşar, kâtip.

I. Hazret-i Pîr'in doğumu ve seyahatleri

Güvenilir kaynaklardan alınan bilgilere göre, Hazret-i Pîr Malatya'da dünyaya gelmiş, Bursa'da ikamet etmiş ve Limni'de defnedilmiştir. Malatya ileri gelenlerinden Soğancızâde ismiyle tanınan Nakşibendî ricâlinden Ali Çelebi Efendi'nin oğlu olup, Sultan II. Osman'ın tahta çıkışının hemen akabinde, 9 Mart 1618 (h. 12 Rebîü'l-Evvel 1027) tarihinde, mü'minlerin bayramı olan Cuma gününde dünyaya gelmiştir.

Hazret-i Pîr, anne ve babasından aldığı aile terbiyesinin ardından, kardeşi Ahmed Efendi ile birlikte ilkokula (*Mekteb-i Sibyân*) başlar. Kur'ân, güzel yazı, ilmihâl gibi ilköğretimdeki önemli temel dersleri alır. Büluğ çağına erdiğinde, muhterem pederinden ve şehrin meşhur âlimlerinden çeşitli ilimleri tahsil ederken, farz, sünnet ve nâfile ibadetlere de devam eder. Bazı ilimlerde hocalarından icâzet alarak meclislerde vaaz ve nasihat vermeye başlayan Hazret-i Pîr, zâhirî ilimlerin yayılmasında da önemli hizmetlere girişir.

Temyîz yaşına erdiğinde, derûnunda bulunan muhabbetullah denizi dalgalanıp coşar ve ilâhî aşk kadehinden yudumlamakla dünya ile alâkası kesilir. Mâneviyata tâlip olunca, Halvetiyye meşâyihinden Malatyalı Şeyh Hüseyin Efendi hazretlerine bağlanıp, tarikat elbiselerine bürünür ve yolun şiarlarını benimseyerek, manevî seyrine başlar.